

TEHNOLOGIJA, INFORMATIKA I OBRAZOVANJE
ZA DRUŠTVO UČENJA I ZNANJA

6. Međunarodni Simpozijum, Tehnički fakultet Čačak, 3–5. jun 2011.

TECHNOLOGY, INFORMATICS AND EDUCATION
FOR LEARNING AND KNOWLEDGE SOCIETY

6th International Symposium, Technical Faculty Čačak, 3–5th June 2011.

UDK: 021.4:004.71.9

Stručni rad

PRIMENA OBRAZOVNE TEHNOLOGIJE U BIBLIOTECI OSNOVNE ŠKOLE

Mile Penkov¹

Rezime: Sa ulaskom u doba informacionog društva, u proteklih petnaestak godina, i ubrzanim razvojem obrazovne tehnologije, školska biblioteka ne samo da osnažuje svoju tradicionalnu funkciju obezbeđivanja lektire, beletrističke i stručne literature za učenike i nastavnike, već dobija i novu ulogu multimedijalnog središta škole. Uvođenjem moderne računarske opreme, automatizacijom bibliotečkog poslovanja, olakšanom dostupnošću elektronskih izvora znanja, efikasnijim povezivanjem sa javnim i specijalizovanim bibliotekama putem Interneta – školska biblioteka se još više približava svojim korisnicima, a bibliotekar dosadašnje pedagoško-saradničke kompetencije dopunjava novom, informatičko-instruktivnom.

Ključne reči: obrazovna tehnologija, informaciono društvo, školska biblioteka, multimedijalno središte škole

USE OF EDUCATIONAL TECHNOLOGY IN THE LIBRARY SCHOOL

Summary: With the admission in the age of information society, in the past fifteen years, and accelerated development of educational technology, school library not only reinforces their traditional function of providing reading, fiction and professional books for teachers and students, but gets a new role as a multimedia center school. The introduction of modern computer equipment, automation of library operations, facilitated access to electronic sources of knowledge, more efficient connection with the public and specialized libraries on the Internet - the school library is even closer to its customers, and former librarian of the pedagogical and collaborative competence complements the new, information.

Keywords: educational technology, information society, the school library, a multimedia center school

¹ Mr Mile Penkov, nastavnik srpskog jezika i školski bibliotekar OŠ „Desanka Maksimović“, Čokot – Niš, E-mail: penkowmile@gmail.com

1. UVOD

Savremena školska biblioteka predstavlja integralni deo ukupnog vaspitno-obrazovnog ambijenta savremene škole, u kome ima značajnu ulogu podrške nastavnom procesu. U skladu sa Planom i programom rada škole, i na osnovu sopstvenog Plana i programa rada biblioteke, u njoj se obavljaju stručni bibliotekarski poslovi, koji obuhvataju bibliotečko-informacionu, vaspitno-obrazovnu i javnu i kulturnu delatnost; u njoj se ostvaruje stručna i kreativna saradnja sa nastavnicima svih predmeta i odvija paralelni individualni i grupni pedagoški rad sa učenicima. Međutim, sa ubrzanim razvojem informaciono-komunikacione, odnosno obrazovne tehnologije, dolazi i do promena paradigmi školskog bibliotekarstva, koje se ogledaju u automatizaciji bibliotečkog poslovanja, proširenju i produblivanju bibliotečke građe, ali i drugačijoj organizaciji biblioteke, i proširenju njenih dosadašnjih funkcija.

2. BIBLIOTEKA OSNOVNE ŠKOLE I OBRAZOVNA TEHNOLOGIJA

Školska biblioteka ostvaruje svoju tradicionalnu ulogu prikupljanja, selekcije, sinteze i transfera informacija i znanja, kako iz pojedinih nastavnih oblasti tako i iz sfere javnog i kulturnog života, u interesu njenih korisnika, učenika i nastavnika, kao i stručnih organa škole. Bibliotečki fond, koji se uglavnom zasnivao na knjižnoj građi, kao i na sada već tehnološkim zastarelim audio-vizuelnim materijalima (kao što su dijafilmovi, audio i video – kasete, gramofonske ploče, magnetofonske i filmske trake) sve više se dopunjava novom, elektronskom građom, na kompaktnim diskovima i drugim digitalnim nosačima informacija. Osim olakšanja i ubrzanja rutinskih svakodnevnih poslova iznajmljivanja i vraćanja bibliotečke građe, unapređene su bibliotekareve aktivnosti planiranja i profesionalne korespondencije, omogućen je pristup informacijama i građi iz udaljenih izvora, kao i njihov transfer korisnicima. Poboljšana tehnička i hardversko - softverska opremljenost školskih biblioteka uticala je i na obavljanje administrativnih i tehničkih poslova u samoj biblioteci, vezanih za pripremu i izradu evidencionih kartona, bibliotečkih obrazaca i formulara, statističkih izveštaja, pregleda, spiskova, grafikona - čime se oslobodilo više vremena za stručni i kreativni rad bibliotekara.

Kao i u ukupnom nastavnom procesu, primena moderne obrazovne tehnologije u biblioteci osnovne škole dobija sve veći značaj i umnogome menja zatečenu paradigmu tradicionalnog školskog bibliotekarstva. U tom smislu možemo se složiti sa navodima Mirčeta Danilovića da je „prvostepena uloga, funkcija i zadatak obrazovne tehnologije da omogući učenicima lakše, brže, efikasnije i optimalnije primanje, obradu, transformaciju i inkorporiranje odgovarajućih informacija u lično iskustvo, znanje, maindver, što sve na kraju dovodi do promene ponašanja kao krajnjeg cilja procesa učenja.“² Prema tome, školska biblioteka jeste jedan od školskih prostora u kojima će planska i programirana primena obrazovne tehnologije „omogućiti: otvoreni pristup informacijama, pronalaženje informacija, mrežno povezivanje, partnerstvo sa ekspertima, virtuelne sredine za učenje, pristup raznovrsnim kompjuterskim servisima (uslugama), stvaranje informacija, slanje informacija, izlaganje informacija, čuvanje informacija, obradu informacija i izbor

² Mirčeta Danilović, „Tehnika, obrazovna tehnologija i informatika u funkciji povećanja efikasnosti obrazovnog procesa i procesa učenja“, Zbornik radova naučno-stručnog skupa sa međunarodnim učešćem *Tehnika i informatika u obrazovanju – TIO 2010*, Tehnički fakultet Čačak, 430 <http://www.tfc.kg.ac.rs/tio6> (preuzeto 10.5.2011).

informacija (baza podataka)“.

Već danas, u mnogim školskim bibliotekama, zahvaljujući primeni moderne obrazovne tehnologije omogućava se niz nekada teško zamislivih aktivnosti:

- ❑ upoznavanje sa aktuelnom izdavačkom produkcijom, praćenje bibliotekarskih sajtova, elektronskih kataloga izdavačkih kuća, i naručivanje novih izdanja, lektirne, stručne i beletrističke literature
- ❑ preuzimanje elektronskih izdanja udžbenika i monografskih izdanja (sa zvukom, likovnim animacijama, video-klipovima) – za samostalno, individualno čitanje, preslušavanje i gledanje
- ❑ pravljenje elektronske baze podataka za sve nastavne predmete
- ❑ istraživački rad učenika i nastavnika, uz brzo i lako obezbeđivanje građe (stručni radovi, zbornici sa naučnih skupova, kongresa...)
- ❑ preuzimanje kompjuterskih zabavnih igrice za učenike, skeniranje i štampanje nastavnih i zabavnih sadržaja
- ❑ elektronska korespondencija sa upravom škole i nastavnim osobljem, vaspitno-obrazovnim institucijama i ustanovama, udruženjima, izdavačkim preduzećima
- ❑ povezanost sa širim bibliotečkim okruženjem i razmena elektronske građe sa bibliotekama (Narodna biblioteka Srbije, univerzitetske biblioteke, gradske biblioteke, školske biblioteke)
- ❑ povezanost sa vaspitno-obrazovnim ustanovama i ministarstvima kulture i obrazovanja, akademskim mrežama
- ❑ slobodno i stručno-metodološki podržano korišćenje Interneta od strane učenika i nastavnog osoblja (priprema za nastavu, praćenje štampe, zabava)
- ❑ pružanje mogućnosti učenicima da u školskoj biblioteci neposredno i praktično primene usvojeno znanje iz predmeta Tehničko i informatičko obrazovanje i predmeta Informatika i računarstvo
- ❑ odvijanje nastave u čitaonici školske biblioteke kao alternativne učionice, uz korišćenje računara, audio-vizuelnih sredstava, projektora, velikog monitora, video-bima, tzv. pametnih tabli, zvučnika (prezentacija obrazovnih emisija, dokumentarnih i igranih filmova, televizijskih emisija, naučno-popularnih reportaža, predavanja, internet-diskusija, direktnih prenosa kulturnih, zabavnih i sportskih događaja)
- ❑ elektronska komunikacija sa učenicima i njihovim roditeljima, slanje informacija o fondu i javnim i kulturnim aktivnostima školske biblioteke, transfer elektronskih knjiga i pauer-point prezentacija
- ❑ lakši i ažurniji arhivsko-dokumentacioni rad

3. NOVA ULOGA I PROŠIRENI ZADACI ŠKOLSKE BIBLIOTEKE

Školske biblioteke savremenog doba moraju da se menjaju kako bi odgovorile na sve izraženije i kompleksnije informaciono-komunikacione i naučno-istraživačke potrebe svojih korisnika, i kako bi se prilagodile se tehnološkim i edukativnim zahtevima nastupajućeg informacionog društva, koje je istovremeno i društvo učenja i društvo znanja. Te proširene funkcije biblioteke ostvaruju se ponajviše u okviru bibliotečko-informacione delatnosti, s obzirom na to da se ovoj dodaju i neki novi elementi, koji se odnose na instruktivni i metodološki rad sa korisnicima, kako učenicima tako i nastavnicima.

Organizacija *Ujedinjenih nacija* za obrazovanje, nauku i kulturu (UNESCO) i međunarodno udruženje biblioteka - IFLA (International Federation of Library

Associations) donele su 2000. godine Manifest za školske biblioteke, dokument u kome se govori o njihovoj ulozi u podučavanju i učenju namenjenom svima. Na osnovu ovog manifesta donete su sledeće, 2001. godine, Smernice za školske biblioteke, u kojima se preciziraju ciljevi i zadaci školskih biblioteka u okviru vaspitno-obrazovnog, ali i šireg, kulturološkog konteksta. Između ostalog, u Smernicama se govori o novoj, elektronskoj, računarskoj i audio-vizuelnoj opremi i načinu njenog korišćenja, o elektronskim izvorima informacija i znanja koji se preuzimaju sa Interneta i sa digitalnih nosača, kao i modelima programa za sticanje veština učenja i informatičke pismenosti. Smernice za informatičku pismenost iz aspekta školskog bibliotekarstva odnose se na pripremu i obučavanje korisnika, učenika i nastavnika *da izgrade značenje na osnovu informacija; da stvore kvalitetan proizvod; da uče samostalno; da delotvorno učestvuju u radu grupe; da koriste informacije i informacionu tehnologiju odgovorno i etično.*³

Informatička revolucija je dovela do promena paradigme u školskom bibliotekarstvu, Moderna školska biblioteka se sve više sagledava kao multimedijalno središte (centar) škole, koje u sebe uključuje, pored standardne knjižne građe, i medijateku, a ova sledeće segmente: *grafoteku, fototeku, folioteku, videoteku, filmoteku, cedeteku (softoteku) i dijateku.*⁴ Treba istaći da su ranijih godina pojedine školske biblioteke imale i zaseban deo, medijateku, kao spremište sada već tehnološki prevaziđenih didaktičkih nastavnih sredstava i tehničke, audio-vizuelne opreme (a to su: dijaprojektori, gramofoni, magnetofoni, kasetofoni i video-rekorderi). Za poslove medijatekara uglavnom su određivani nastavnici tehničkog obrazovanja i bibliotekari-informatičari, kao stručna, i za ovaj segment bibliotekarstva kompetentna lica. U međuvremenu, zakonskim propisima je mesto medijatekara u školama ukinuto, pa su se potonji bibliotekari (inače učitelji i nastavnici srpskog jezika u osnovnoj školi i nastavnici bilo kog stručnog predmeta u srednjoj školi) u većini slučajeva našli u situaciji da budu čuvari zatečene tehničke opreme (eventualno i računarske), i ništa više od toga. Stoga se sve vreme postavljalo, a i danas se postavlja pitanje o informatičko-tehničkoj i obrazovno-tehnološkoj pripremljenosti nastavnika koji obavljaju poslove školskog bibliotekara, budući da oni u svom školovanju za pojedine struke nisu imali prilike da steknu odgovarajuća tehnička i informatička znanja, neophodna za korišćenje sve naprednije audio-vizuelne i informatičke opreme (digitalni fotoaparati i kamere, grafoskopi, tzv. pametne table, razglasne stanice i sistemi, računari, skeneri, štampači).

Postoje i mišljenja da će se u bliskoj budućnosti dogoditi transformacija školske biblioteke u školsku infoteku, te da će glavni proizvodi školske biblioteke postati informacija i specijalna obrazovna usluga. Zoran Hamović smatra da će se ona transformisati u informacioni centar škole, ali i mesto za upravljanje informacijama i proizvodnju znanja, a da će školski bibliotekar postati kreativni infotekar. Prema Hamoviću, "bibliotečka usluga se više ne zasniva na izdavanju knjiga ili drugih medija korisnicima, već na informaciji koju biblioteka prema narudžbini korisnika treba da istraži, obradi i distribuiru".⁵ Dakle,

³ IFLA/UNESCO Smernice za školske biblioteke, Glasnik NBS, 1/2005, 412, http://www.nb.rs/view_file.php?file_id=1282 (preuzeto 5.5.2011).

⁴ Boško M. Vlahović, "Od biblioteke ka multimedija centru škole", Drugi seminar za školske bibliotekare, *Školski bibliotekari na početku 21. veka*, Sremski Karlovci, 16-17. novembar 2006. <http://skolskibibliotekari.wordpress.com/> (preuzeto 6.5.2011).

⁵ Zoran Hamović, "Uvođenje u Internet", u *Knjiga za medije – mediji za knjigu* (Beograd: Clio, 2008), 221.

savremena školska biblioteka postaje kreativni prostor u kome se realizuje proizvodnja novih i autohtonih izvora informacija i znanja, među kojima će, pored tradicionalnih (panoa, likovno-umetničkih i tehničkih radova učenika) biti i oni elektronski (kao što su nastavni sadržaji na diskovima, pauer-point prezentacije, školski list u digitalnom obliku, fotografisane ili snimljene školske manifestacije).

Pritom, u budućnosti, školski bibliotekar neće biti jedino posrednik u dolaženju do izvora znanja, ili tehničko-informatički konsultant, već i stručni saradnik koji podstiče, usmerava i edukuje učenike i kolege nastavnike. Školski bibliotekar – medijatekar – infotekar mora pomoći svojim učenicima i kolegama nastavnicima ne samo kroz lični istraživačko-stvaralački rad, već i kroz ukazivanje na to kako samostalno doći do valjanih i svrsishodnih informacija i izvora znanja, odnosno izvršiti dobru selekciju građe. Ranije se to odnosilo na knjižnu i audio-vizuelnu, a sada i na novu, elektronsku – digitalnu građu. Time bi se sprečilo i lutanje u moru informacija na Internetu, čija hiperprodukcija više odmaže nego što pomaže savremene tragaocima za znanjem, istraživačima svih nivoa. Ova nova usluga sastoji se od davanja konkretnih informatičko-tehničkih i metodoloških instrukcija učenicima i nastavnicima, kako bi oni sami bili neposredno radno-istraživački angažovani, a ne samo pasivni korisnici onoga što im pronađe bibliotekar. Bibliotekar im pomaže da usvoje veštinu pristupa informacijama, određivanja njihovog karaktera, kvaliteta, širine, praktične vrednosti, odnosno adekvatnosti u odnosu na iskazanu potrebu za njom. Pritom, vrlo je bitno da se, pored praktičnog metodološkog usmeravanja i asistencije, vodi računa o kulturološkom i vaspitnom aspektu i opštim pedagoškim načelima, naročito u osnovnoj školi, gde se, na primer, mnogo više pažnje poklanja razvijanju saznanjno-razvojnih, kreativno-umetničkih i etičkih vrednosti, a nešto manje razvijanju naučno-istraživačkih potencijala učenika.

4. ZAKLJUČAK

Primena moderne obrazovne tehnologije iz osnova menja tradicionalnu ulogu i zadatke biblioteke osnovne škole, organizaciju njenih aktivnosti, planiranje i programiranje rada, metodologiju, njenu kadrovsku strukturu. Time se dolazi do unapređenja stručnih usluga, kao i bolje uklopljenosti biblioteke u celoviti školski vaspitno-obrazovni sistem i globalne bibliotečke, informacione i komunikacione mreže. Pored opšte pedagoške i uskostručne predmetne kompetencije, školski bibliotekar mora posedovati visoku informacionu i medijsku kulturu i solidnu informatičko-tehničku potkovanost, kako bi uspešno realizovao svoje informaciono-komunikacione i druge bibliotečke aktivnosti. Kao stručni saradnik u nastavnom obrazovnom procesu novog doba – on je nosilac univerzalnih, enciklopedijskih znanja, a ujedno je i potpora novih ideja i stvaralačkih dostignuća učenika i nastavnika osnovne škole.

5. LITERATURA

- [1] Brofi, Piter. *Biblioteka u 21. veku: nove usluge za informaciono doba*, Beograd: Clio, 2005.
- [2] Kastels, Manuel: *Uspom umreženog društva*, Zagreb: Golden marketing, 2000
- [3] Lorimer, Rolend: *Masovne komunikacije*, Beograd: Clio, 1998
- [4] Kelner, Daglas, *Medijska kultura*, Beograd: Clio, 2004.